

PRÒLEG

Noves necessitats socials, nous reptes educatius

Direcció de l'Anuari de l'Educació 2018

L'educació a les Illes Balears, juntament amb els canvis positius que s'han aconseguit en els darrers anys, també té importants reptes per resoldre. Qualsevol canvi social, sabem que té impactes sobre l'educació, sigui en forma de nous problemes o com a noves oportunitats. En aquest sentit, les Illes són una comunitat amb intensos canvis socials, econòmics i culturals que fan més complexa la realitat educativa.

La situació exigeix que es concretin les iniciatives per avançar en la millora de l'educació i la formació en cada un dels territoris que conformen les Illes Balears, compensant les desigualtats que encara són tan evidents i consolidant una oferta educativa de qualitat en tots ells. En el marc dels reptes educatius i socials actuals, les administracions públiques, han de apostar decididament per un augment de la inversió educativa, que encara és a distància per situar-se en la dotació necessària per salvar el desnivell que ens segueix separant de les comunitats més avançades de l'Estat i en relació amb els països del nostre entorn. En qualsevol cas, sabem que no tot és una qüestió de recursos, els reptes socials i educatius també es relacionen amb altres factors, com els que s'estan concretant en l'esperat i necessari Pacte per l'Educació. El conjunt de la societat té responsabilitats educatives que no s'han d'oblidar, des dels ocupadors que han de valorar la formació, fins a les famílies, passant per tota la societat civil (mitjans de comunicació, organitzacions del tercer sector, etc.). Justament, sempre es presta atenció a l'Anuari de l'Educació a aquestes qüestions, però sense oblidar que la comunitat educativa és el principal actor de l'educació, per això es dedica tots els anys un espai a la renovació metodològica i didàctica. En el present any, es presenta un ampli conjunt d'experiències, debats i propostes sobre innovació educativa a les Illes.

Conèixer la realitat de l'educació ens ajuda a entendre millor alguns dels problemes que semblen crònics en el sistema educatiu i, en primer lloc, el de l'elevat índex de fracàs escolar. Actualment, es disposa d'estadístiques elaborades per organismes competents (IAQSE, Consell Escolar de les Illes, UIB), així com d'informes internacionals (PISA, TALIS), que poden servir de referència per al diagnòstic general del sistema educatiu a Balears, si bé en aquest últim cas, amb la necessària cautela a causa de la impossibilitat d'aquest tipus d'informes, globals en la seva metodologia, de representar adequadament la situació de Balears. En qualsevol cas, els factors més rellevants del diagnòstic sobre l'educació a Balears permeten identificar els principals reptes socials i educatius de l'escola.

Per realitzar una definició de les metes més rellevants, sense entrar en els acords concretats en el Pacte per l'Educació, es pot prestar atenció a la selecció realitzada per organismes internacionals de prestigi. En aquest sentit, es poden recordar i valorar les metes generals que estableix l'Organització d'Estats Iberoamericans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura, en l'àmbit educatiu, per 2021 (OEI):

- Meta general 1: Reforçar i ampliar la participació de la societat en l'acció educadora.
- Meta general 2: Aconseguir la igualtat educativa i superar tota forma de discriminació en l'educació.
- Meta general 3: Augmentar l'oferta d'educació inicial i potenciar el seu caràcter educatiu.
- Meta general 4: Universalitzar l'educació primària i la secundària bàsica, i ampliar l'accés a l'educació infantil i a la secundària superior.
- Meta general 5: Millorar la qualitat de l'educació i el currículum escolar.
- Meta general 6: Afavorir la connexió entre l'educació i l'ocupació a través de l'educació tècnico-professional.

Meta general 7: Oferir a totes les persones oportunitats d'educació al llarg de tota la vida.

Meta general 8: Enfortir la professió docent.

Meta general 9: Enfortir la investigació científica.

El repertori, establert també a partir d'un diagnòstic de la situació, pot ser assumit sense dificultats. Les metes més específiques i la bateria d'indicadors que planteja són una excel·lent referència de treball i investigació. En el mateix sentit, també es pot considerar, en un context diferent, l'estratègia europea d'Educació i Formació per a 2020. El Consell de Ministres de la Unió Europea va adoptar, al maig de 2009, el nou marc per a la cooperació europea en educació i formació, amb l'objectiu d'assegurar la realització professional, social i personal de tots els ciutadans, l'ocupabilitat i prosperitat econòmica sostenible, alhora que la promoció dels valors democràtics, la cohesió social, la ciutadania activa i el diàleg intercultural. Els objectius establerts en la nova estratègia d'educació i formació 2020, basats igualment en un detallat diagnòstic de la situació en cada un dels països compromesos, actualitzen alguns dels definits en l'anterior estratègia 2010, i incorporen de nous.

El marc estableix quatre nous objectius estratègics que s'acompanyen d'indicadors i punts de referència que serviran per controlar el progrés cap a la consecució d'aquests objectius en 2020. Els nous punts de referència continguts en els quatre objectius estratègics són els següents:

1. Fer una realitat l'aprenentatge al llarg de la vida i la mobilitat.

L'indicador per al 2020 és que almenys un 15% dels adults en edats compreses entre 25 i 64 anys hauria de participar en aprenentatge permanent.

2. Millorar la qualitat i l'eficiència de l'educació i la formació.

L'indicador per al 2020 és que el percentatge d'alumnes de 15 anys de baix rendiment en competències bàsiques en Lectura, Matemàtiques i Ciències hauria de ser inferior al 15%.

3. Promoure l'equitat, la cohesió social i la ciutadania activa.

Els dos principals indicadors estableixen, en primer lloc, que almenys el 95% dels infants entre quatre anys d'edat i l'edat de començament de l'educació primària haurien de participar en educació infantil; en segon lloc, s'espera que el percentatge dels que abandonen de forma primerenca l'educació i la formació hauria de ser inferior al 10%.

4. Consolidar la creativitat i la innovació, incloent l'esperit emprenedor, en tots els nivells d'educació i formació.

L'indicador per al 2020 és que el percentatge de persones d'edats compreses entre 30 i 34 anys que hagin completat amb èxit el nivell d'educació terciària (postobligatòria) hauria de ser com a mínim del 40%.

Com es pot observar, els objectius plantejats en l'estratègia europea són complementaris del plantejament de l'OEI. Les metes de l'OEI són més generals, mentre els objectius de l'estratègia europea semblen més vinculats a la situació de les Illes Balears. Les anàlisis, els debats i els reptes plantejats a continuació, en el conjunt dels articles de l'Anuari, ens apropen a la comprensió de la resposta educativa que s'està donant o s'ha de donar a les noves necessitats socials i formatives.